

JAVNI SEKTOR KAO ZNAČAJAN SEKTOR SVAKE PRIVREDE

PUBLIC SECTOR AS AN IMPORTANT SECTOR OF EACH ECONOMY

Ema Zekić,

Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju, Univerzitet u Travniku, BiH

SAŽETAK

Zbog nemogućnosti tržišnog mehanizma da slobodnim djelovanjem ostvaruje određene ekonomske aktivnosti države nameće se potreba za prisustvom javnog sektora. U literaturi pronalazimo neke od mnogobrojnih razloga koji idu u prilog opravdanoj zastupljenosti javnog sektora, a to su obezbjeđenje javnih dobara, nepotpunost tržišta, nezaposlenost i inflacija, uspostavljanje pravnog poretka za nesmetano funkcionisanje tržišnih institucija i mnogi drugi. Cilj ovog rada je da predstavi javni sektor od njegovog nastanka, razvoja i osnovnih karakteristika do njegove nezamjenjive uloge u privredama zemalja sa različitim nivoima razvijenosti.

Ključne riječi: javni sektor, tržišni mehanizam, javna dobra, državna intervencija

Key words: public sector, market mechanism, public goods, government intervention

SUMMARY

Because of the inability of the market mechanism to accomplish certain economical activities of the country by free activity, the need for the presence of the public sector is imposed. In the literature we come across some of the numerous reasons which underpin the justified representation of the public sector, and those reasons are the provision of the public assets, the incompleteness of the market, the unemployment and inflation, the establishment of the legal order for the smooth work of the market institutions and many others. The aim of this paper is to present public sector since its inception, development and basic features to its indispensable role in the economies of countries with different levels of development.

UVOD

U nekoliko posljednjih vijekova u svijetu su funkcionisali različiti tipovi privrednih sistema. U savremenom svijetu teško je izdvojiti državu u kojoj je zastupljen čisto tržišni privredni sistem, kao što je skoro nemoguće pronaći državu u kojoj je zastupljen isključivo centralno-planski odnosno komandni privredni sistem. Dosadašnja ekonomska stvarnost dovodi do zaključka da nedostaci tržišnog mehanizma i njegova limitiranost odnosno nemogućnost da na efikasan način rješava ekonomske probleme, zahtijeva državni angažman sa svojim alokativnim i koordinacionim funkcijama u savremenim razvijenim privredama. Za većinu privreda karakteristično je paralelno funkcionisanje javnog i privatnog sektora. U nastavku slijede izlaganja o nastanku, razvoju i definisanju javnog sektora kao i njegovim osnovnim karakteristikama. Radom je također obuhvaćena i tematika vezana za ulogu javnog sektora danas, ukratko su iznijeti novi pogledi na ulogu javnog sektora danas, zatim je predstavljena njegova uloga u razvijenim i nerazvijenim zemljama, kao i uloga koju javni sektor ima u zemljama u razvoju odnosno konkretno u zemlji BiH koja još uvijek prolazi ponesu tranzicije.

NASTANAK I RAZVOJ JAVNOG SEKTORA

Danas je u svim državama zastupljena privreda mješovitog tipa u kojoj se susreću elementi i tržišne i komandne ekonomije odnosno u kojoj paralelno funkcionišu i javni i privatni sektor. Takav sistem u različitim modalitetima postoji u većini zemalja savremenog svijeta s tim što postoji razlika u stepenu zastupljenosti državne intervencije u odnosu na privatno vlasništvo. Pedesete godine dvadesetog vijeka obilježila je značajna tehnološka revolucija koja je, možemo reći, bitno

uticala na razvoj javnog sektora čija uloga do tada u većini zemalja nije bila ni uočena. Razvoju javnog sektora doprinjeo je i razvoj pravne države koja vodi brigu o interesima građana kao i neprestalno povećanje prava i sloboda građana. Razvojem društvene zajednice nameće se obaveza državi da preuzme na sebe brigu o potrebama svojih građana i koristi koje svaki građanin ostvaruje putem kolektivnih usluga posebno u područjima gdje je neophodna izgradnja infrastrukture na temelju čega se javlja potreba za bržim razvojem javnog sektora. Razvoj nauke i tehnologije uvjetuje razvoj obrazovanja koje dalje razvija kulturu, sport, zdravstvenu zaštitu, socijalnu sigurnost itd. Razvoj infrastrukture prati savremena proizvodnja gdje se ispoljava uloga države kao organizatora koji će uticati na stvaranje pretpostavki za djelovanje tržišta.

Njegov najznačajniji zadatak je da obezbijedi podmirenje potreba i zadovoljavanje interesa svih građana podjednako. Osnovna svojstva javnog sektora koja ga ujedno i razlikuju od privatnog sektora su: neprofitabilno poslovanje, poslovanje u uslovima bez konkurencije, finansiranje iz budžeta, ograničeno djelovanje tržišnih zakonitosti, itd. Javni sektor kao i institucije i organizacije koje ga čine djeluju na temelju ustava, zakona, podzakonskih akata, internih odluka a djelimično i ekonomskih zakonitosti. Na razvoj javnog sektora značajno su uticale mnogobrojne inostrane organizacije koje su određenim konvencijama obavezivale države članice na osnivanje određenih agencija i organizacija na državnom nivou. Iz historijskih podataka možemo zaključiti da će se javni sektor sve više razvijati kao i da će rasti nivo sredstava potrebnih za finansiranje njegovog funkcionisanja.

POJAM I DEFINISANJE JAVNOG SEKTORA

Pojam „javni sektor“ u svijetu i kod nas široko se upotrebljava najprije da bi se njime označile sve djelatnosti koje su suprotne od privrednih a u koje spadaju: državne službe, obrazovanje, zdravstvo, pravosuđe itd. Naime, teško je precizno i tačno definisati ono što podrazumijeva i obuhvata javni sektor, zbog toga i ne postoji jedna jedinstvena definicija, u literaturi ih se može pronaći više, pa će u narednom tekstu biti date neke od njih. Javni sektor je jedan od ključnih sektora svake privrede jer djeluje u onim segmentima za koje privatni sektor nema interesovanje u smislu isplativosti investiranja. U našem postojećem tržišnom privrednom sistemu, obuhvatnost (poimanje) javnog sektora je mnogo šire od našeg dosadašnjeg, svojstvenog kategorijalnoj aparaturi komandno-planskih sistema, pa i aktualnog shvatanja vanprivrede prisutnog u kolektivnoj svijesti.⁵⁹

Država odnosno javni sektor je zbog svojih mnogobrojnih ekonomskih aktivnosti neizostavan dio privrednog procesa. Ona svojom aktivnošću utiče na privredna kretanja i investicije, igra značajnu ulogu u raspodjeli i preraspodjeli dohotka i društvenog bogatstva, čime direktno i indirektno doprinosi nastajanju raspodjeli i upotrebi domaćeg proizvoda. Njene aktivnosti ogledaju se u statistikama javnog sektora u smislu finansijskog planiranja, državnog budžeta, izvršenja državnog budžeta, jedinstvenog računa trezora, stanja u glavnoj knjizi trezora i slično. Državu čine federacija, republika, kantoni i općine, ali državu također čine i ustanove koje nude dobra i usluge namijenjene za kolektivnu upotrebu tzv. javna dobra⁶⁰ a ne privatna

dobra. Budžet je osnovni instrument finansiranja javnog sektora. Iz državnog budžeta se finansira: parlament i predsjedništvo BiH, vijeće ministara, državna ministarstva, ustavni sud i sud BiH, državna granična služba, carinska služba, vojska BiH, izdaci za diplomatsko-konzularna predstavništva u inostranstvu, kao i cjelokupna državna administracija raspoređena u mnogobrojnim sektorima, itd.

Javni sektor (sektor socijalnih programa – kako se to u razvijenom tržišno-socijalnom ambijentu često naziva) obuhvata:

- javnu administraciju (državnu upravu, politička udruženja, pravosuđe, odbranu i sigurnost, civilno društvo);
- društvene djelatnosti (obrazovanje, zdravstvo, nauku, kulturu) i
- socijalnu brigu (pomoć).⁶¹

Pod javnim sektorom podrazumijevaju se razni oblici organizovanosti pojedinih privrednih subjekata putem kojih država odnosno njeni lokalni organi obezbjeđuju ostvarivanje određenih interesa u pojedinim oblastima privređivanja. Javni sektor podrazumijeva i dio nacionalne privrede za koju država ima određenu odgovornost.⁶²

Termin javni sektor odnosno ekonomija javnog sektora predstavlja ekonomsku i finansijsku djelatnost države.⁶³

Postoje tri osnovne ekonomske funkcije javnog sektora:⁶⁴

- korektivna funkcija tržištu i tržišnim zakonitostima;

karakteristike javnih dobara su: (1) neisključivost, korištenje javnog dobra u datom momentu od strane jedne osobe ne isključuje mogućnost korištenja tog dobra od strane drugih osoba; (2) neiscrpnost, upotrebom određene javnog dobra istovremeno od strane više osoba ne može se dovesti do iscrpljivanja tog istog dobra i (3) nedjeljivost, ne postoji mogućnost fizičkog dijeljenja određenog javnog dobra između više osoba.

⁶¹ Bašić, M., 1998, BH ekonomija u kliničkoj smrti, UG Hjarus Zenica i Planjx Tešanj, str. 166

⁶² Kostadinović, S., 2005, Upravljanje javnim sektorom, BK, Beograd, str. 6

⁶³ Luković, V., 2008, Ekonomija javnog sektora, Javne finansije, Visoka strukovna škola za preduzetništvo, Beograd, str. 8

⁶⁴ Bašić, M., 2004, Ekonomija javnog sektora, Ekonomski fakultet Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, str. 16

⁵⁹ Bašić, M., 2005, Ekonomija BiH, Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo, str. 198

⁶⁰ Javna dobra su ona dobra koja nam suvremena i moderna država stavlja na raspolaganje putem mehanizma javnog sektora, javljaju iz razloga što tržište nije u mogućnosti osigurati njihovu racionalnu ponudu zbog samog karaktera javnih dobara. Osnovne

- maksimizacija ekonomskih parametara iz okvira ukupnog skupa javnog interesa (obrazovanje, zdravstvo, nauka, kultura, vojska, policija, pravosuđe, centralna banka, javne nabavke itd.);
- unapređenje socijalnih aspekata funkcionisanja i razvoja jednog društva, uz stvaranje pretpostavki za humanizaciju odnosa među ljudima, demokratizaciju, slobodno vrijeme i sl.

Prvo, niti u jednom privrednom sistemu odnosno niti u jednoj nacionalnoj ekonomiji ne može se dopustiti da slobodno djeluju samo tržište i tržišni zakoni iz razloga što samo njihovo postojanje kao takvih ne dovodi do maksimalnog efekta. Zbog toga se funkcionisanjem javnog sektora nastoje u praksi eliminisati svi negativni rezultati koji nastaju slobodnim djelovanjem tržišta i tržišnih zakona. Drugo, vrlo je značajno da se utvrde opći (neekonomski) kriteriji na nivou društva kao cjeline čijom će se primjenom uticati na povećanje ekonomskih efekata na nivou društva kao cjeline. Prilikom izrade ovih kriterija potrebno je posvetiti pažnju onima koji direktno utiču na povećanje ekonomskih efekata poslovanja javnog sektora. U složenim društvima poput našeg potrebno je da to izvrši najviši parlamentarni organ države jer izbor novih kriterija značajno utiče na ukupne efekte privređivanja ekonomije i značajan je faktor rješavanja brojnih socijalnih, političkih, etničkih i drugih pitanja. Treće, se odnosi na osiguravanje minimalnih zaštitnih mehanizama za postizanje određenog nivoa socijalne sigurnosti građana odnosno ugrađivanje socijalnih parametara koji značajno utiču na ekonomske i ostale efekte funkcionisanja javnog sektora društva u cjelini.

ULOGA I OSNOVNE KARAKTERISTIKE JAVNOG SEKTORA

U mješovitim privredama savremenog društva pored privatnog paralelno postoji i javni sektor. Davno je ustanovljeno da ni jedan tržišni mehanizam ne funkcionise u skladu sa idealnim pretpostavkama savršene konkurencije. Zbog toga se javlja potreba za djelovanjem javnog sektora kroz smanjenje ili eliminisanje negativnih efekata koji mogu nastati u ekonomiji jedne države.

Mnogi su razlozi koji objašnjavaju nužnost, u takvom slučaju, prisustva javnog sektora.

⁶⁵D. Popović navodi slijedeće razloge koje je potrebno imati u vidu:⁶⁶

- potreba za uspostavljanjem pravnog poretka koji će omogućiti nesmetano funkcionisanje tržišnih institucija i mehanizama konkurencije,
- obezbjeđivanje javnih dobara,
- rješavanje problema tzv. eksternalija,
- sprovođenje politike raspodjele dohotka i imovine u mjeri u kojoj distribucija uspostavljena djelovanjem tržišnog mehanizma ne odgovara društveno shvaćenoj pravednosti i
- obezbjeđenje stabilnosti u ekonomskim kretanjima (visoka zaposlenost, niska inflacija) kao i stope privrednog rasta koja odgovara društvenim preferencijama.

Prva karakteristika javno-sektorskih djelatnosti za razliku od privrednih djelatnosti jeste da one ne ostvaruju dobit odnosno njihovo djelovanje nije direktno povezano sa maksimiziranjem ekonomskog viška nego je usmjereno na druge oblasti ljudskih potreba kao što su zdravstvo, obrazovanje, kultura, i dr. Univerzalni karakter je drugo obilježje djelatnosti javnog sektora koje se ogleda kroz efekte

⁶⁵ Musgrave, R., 1973, Teorija javnih finansija, Naučna knjiga Beograd, Beograd, str. 3-4

⁶⁶ Popović, D., 1997, Nauka o porezima i poreska pravo, Budapest i Savremena administracija, Beograd, str. 1

usluga koje pruža javni sektor a koji se ne mogu lično prisvojiti jer indirektno utiču na skoro sve članove određene zajednice. Dostupnost usluga ovih djelatnosti svim članovima određene društvene zajednice bez obzira na njihov materijalni status predstavlja treću karakteristiku ovih djelatnosti. Međutim, kao najvažnija obilježja javno-sektorskih djelatnosti izdvajaju se njihova koherentnost i komplementarnost gdje je uspjeh djelovanja javnog sektora u cjelini direktno povezan sa funkcionisanjem njegovih sastavnih dijelova čiji efekat se reflektuje na cjelokupan ekonomski i socijalni razvoj. Najzad, kao o dodatnom obilježju pomenutih djelatnosti moglo bi se govoriti o njihovoj neproduktivnosti jer za razliku od privrednih djelatnosti ne stvaraju direktno vrijednost u materijalnom smislu. Javno-sektorske djelatnosti utiču indirektno na povećanje društvene produktivnosti rada pa se sa aspekta rezultata društvenog rada kao cjeline može reći za njihov rad da je produktivan.

NOVI POGLEDI NA ULOGU JAVNOG SEKTORA DANAS

Krajem dvadesetog i početkom dvadesetprvog vijeka pojavilo se nekoliko svjetskih autora kao što su Stiglitz, Brummerhoff, a također i na našim prostorima susrećemo neke, koji se u svojim djelima aktivnije bave proučavanjem državnih finansija kao zasebne nauke u čijem se središtu interesovanja nalazi funkcionisanje državnog odnosno javnog sektora kao novije naučne discipline. U nekim zemljama javni sektor je odigrao značajnu ulogu u uspješnom razvoju dok mu se u drugim zemljama pripisuju mnoge kritike zbog zaostalog razvoja. Važno je znati da ekonomsku politiku ne kreiraju ekonomski stručnjaci nego političari koji ne nastoje po svaku cijenu iznaći rješenja za probleme koji se pojavljuju u ekonomskoj i socijalnoj

sferi nego vode brigu kako da što duže ostanu na vlasti pa čak i u uslovima najtežih ekonomskih kriza. Većina bi se složila da postoji previše ministarstava sa sukobljenim interesima. Državni službenici su neiskorišteni, nedovoljno motivisani i daleko manje produktivni nego što bi trebali biti. Postoje problemi korupcije na svim nivoima vlasti, dok nedovršene procedure i propisi onemogućavaju brži napredak. Malo je vjerovatno da će javna administracija efikasno funkcionisati kad je vladavina prava upitna, kad postoji javni nered ili kada je malo konsenzusa o fundamentalnim pitanjima.⁶⁷ Uloga javnog sektora posebno bi trebala da se očituje u nerazvijenim zemljama gdje se javlja potreba za aktivnom ulogom države kroz različite oblike državnog intervencionizma. Porastom državne intervencije u svim oblastima ekonomske sfere povećan je i rast državne aktivnosti koji se posebno ogleda u ekspanziji javnog sektora a samim tim i u dugoročnom porastu javnih rashoda. Moderni javni sektor ima veliku ulogu u okvirima cjelokupne privredne aktivnosti na način da direktno ili indirektno obezbjeđuje socijalnu sigurnost, zdravstvene i obrazovne usluge, vodi brigu o bezbjednosti, a javnim rashodima, prihodima i porezima utiče na usmjeravanje ponašanja privatnog sektora. Aktivnosti države mogu biti usmjerene ka slijedećim kategorijama aktivnosti: proizvodnja dobara i usluga, regulisanje i subvencioniranje privatne proizvodnje, nabavka dobara i usluga i preraspodjela nacionalnog dohotka, tj. davanja, kao što je naknada za vrijeme nezaposlenosti koja određenim grupama omogućava da troše više nego što bi inače mogle.⁶⁸ Osnovna uloga savremene države je da obezbijedi pravni okvir u kojem će se obavljati privredne aktivnosti a koje se mogu realizovati na svim nivoima vlasti.

⁶⁷ Todaro, P., M., Smith, S., C., 2006, *Ekonomski razvoj*, Šahinpašić, Sarajevo, str. 732

⁶⁸ Stiglitz, J., 2004, *Ekonomija javnog sektora*, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 26

ULOGA JAVNOG SEKTORA U RAZVIJENIM ZEMLJAMA

Uloga državnih finansija čije funkcionisanje se odvija kroz javni sektor konkretne zajednice u savremenom svijetu je dostigla nesagledive razmjere u svim njegovim segmentima od javne administracije preko socijalne brige pa sve do zdravstva, obrazovanja, nauke, kulture itd. Osvrnemo li se u prošlost jasno nam je da su javni sektor a paralelno sa njim i državne finansije doživjeli ogromne strukturalne promjene. Da bi imali jasnu sliku o važnosti državnih finansija potrebno je detaljno analizirati kretanje novčanih sredstava kroz postojeće finansijske institucije konkretne države. Snaga javnog sektora u razvijenim zemljama ogleda se u podacima o kretanju u visini javnih rashoda na svim nivoima vlasti koji su neprestalno u porastu kao i njihovom učešću u nacionalnom dohotku ali i u broju zaposlenih u javnom sektoru koji također bilježi tendencije rasta posljednjih godina. Veliko učešće državnih finansija u nacionalnom dohotku diktira i kretanje nacionalnog proizvoda, zaposlenosti, investicija i ostalih makroekonomskih kategorija odnosno utiče na cjelokupni život konkretne zemlje. Veličina i značaj državnih finansija javnog sektora može se sagledati kroz podatak da u mnogim razvijenim zemljama skoro jedna trećina nacionalnog dohotka prolazi kroz javni sektor. U literaturi nailazimo na podatke da je za mnoge razvijene zemlje karakteristično visoko učešće javnog sektora u bruto investicijama koje se kreće na relaciji između 20-40%. Znači, osnovna karakteristika razvijenih zemalja su velika kapitalna ulaganja koja se finansiraju kroz bužetski sistem. Što se tiče budžetskog sistema u razvijenim zemljama državni budžet ima ekonomski karakter jer se iz njega finansira najveći dio privrede. Dakle, iz svega navedenog možemo zaključiti da državne finansije u javnom sektoru igraju veoma značajnu ulogu.

ULOGA JAVNOG SEKTORA U NERAZVIJENIM ZEMLJAMA

Zamislimo život u nekom udaljenom nerazvijenom području u kojem nema izgrađene infrastrukture, loše ili nikakve ceste, neuslovni stambeni prostori, bez škola, bolnica, vodovoda, itd. Čini se da za takvo područje nema nade. Stanovnici ovakvih područja se nalaze pred problemom izgradnje društveno-ekonomskih struktura i ubrzanog privredno-ekonomskog razvoja kako bi se oslobodili zaostalosti. Međutim, javnom sektoru zemalja ovakvih područja pripada izuzetno značajna uloga koja proizilazi iz činjenice da je država preuzela na sebe rješavanje problema ubrzanog privrednog razvoja. U blizini ovog područja sagradit će se nova cesta čime će se stvoriti mogućnost za produženje životnog vijeka stanovništva jer će navedeno područje putem izgradnje infrastrukture biti povezano sa slijedećim razvijenijim područjem čime će dalje doći do informacija o vanjskom svijetu i modernoj civilizaciji i čime se stvaraju uslovi za mogućnost boljeg života. U posmatranom području stvorit će se uslovi za uzgoj voća i povrća za izvoz, itd. Javni sektor u nerazvijenim zemljama dobiva ulogu mobilizatora nacionalne akumulacije i finansiranja privredne izgradnje. Kroz različite instrumente fiskalne i monetarne politike kao što su razne poreske obaveze, domaća i inostrana zaduživanja, javni sektor u nerazvijenim zemljama angažuje privrednu snagu i pojavljuje se kao glavni izvor za finansiranje privrednih investicija. Uloga javnog sektora u finansiranju privrednog razvoja ogleda se u strukturi tekućih i novih investicija, gdje se on pojavljuje u ulozi nosioca nove privredne politike čiji su ciljevi strukturalne privredne promjene. U nerazvijenim zemljama država ima značajnu finansijsku ulogu na investicije i privredni razvoj preko svojih godišnjih budžeta iz kojih izdvaja neophodna sredstva za potsticaj privrednog razvoja. Također, državni sektor putem

mjera monetarne i fiskalne politike utiče na funkcionisanje i usmjeravanje privatnog kapitala. Vlada vodi ekonomsku politiku putem oporezivanja, utvrđivanja tarifa, kamatnih stopa i cijena čime stimulira, usmjerava ili kontroliše privatne ekonomske aktivnosti kako bi stvorila poželjan odnos između želja samostalnih privrednika i društvenih ciljeva države kao cjeline.

ZNAČAJ JAVNOG SEKTORA U BIH, ZEMLJI U PROCESU TRANZICIJE

Nesavršenosti u tržišnom funkcionisanju dovode do potrebe uključivanja javnog sektora u privredne tokove. Tranzicija sama po sebi predstavlja izuzetno složen proces koji podrazumijeva provođenje različitih aktivnosti u pogledu makroekonomske stabilizacije i rasta kao jednom od njenih ključnih elemenata. Jedan od osnovnih zadataka javnog sektora u privrednom sistemu jeste potpora makroekonomskoj stabilnosti i rastu.⁶⁹ Privredni sistemi svih zemalja povremeno se suočavaju sa problemima porasta inflacije, nezaposlenosti, nejednakosti, pada proizvodnje, bruto društvenog proizvoda, životnog standarda koji se vežu za vremena ekonomskih i socijalnih kriza. U takvim uslovima ključno je provođenje programa ekonomske stabilizacije gdje država treba da odigra glavnu ulogu u zaustavljanju pada proizvodnje, smanjenju inflacije i provođenju drugih adekvatnih politika stabilizacije. Da bi to sprovela država provodi antiinflacioni program mjerama fiskalne i monetarne politike iako se ista smatra za glavnog uzročnika inflacije posebno tamo gdje preovladava predominantan javni sektor. Međutim, cjelokupnu odgovornost snosi državna administracija pa se od vlade očekuje da provodi antiinflacioni program. Kako je dugoročnu stabilnost moguće ostvariti

rastom proizvodnje od države se očekuje da kreira povoljne uslove za privlačenje stranog kapitala. Od države se očekuje da provodi monetarnu politiku koja uključuje ponudu novca čija promjena utiče na kredite putem smanjenja ili povećanja kamate i time utiče na preduzetničko ponašanje u smislu njihovog racionalnijeg upravljanja vlastitim sredstvima u odnosu na kreditna sredstva. Da bi se održala dugoročna stabilnost potrebna je reforma poreskog sistema u smislu ostvarivanja veće efikasnosti u prikupljanju poreza da bi se država finansirala iz realnih izvora bez uplitanja u zamršene mehanizme kontrole cijena i zarada. Da bi provođenje stabilizacione politike bilo uspješno provedeno potrebno je da vlada obezbijedi disciplinovano sprovođenje monetarne i fiskalne politike. Na taj način će javni sektor biti u mogućnosti da podstiče dugoročni ekonomski rast, produktivnost i zaposlenost.

ZAKLJUČAK

Prema dosadašnjim izlaganjima moguće je zaključiti da su osnovna svojstva javnog sektora, koja ga ujedno i razlikuju od privatnog sektora, neprofitabilno poslovanje, poslovanje u uslovima bez konkurencije, finansiranje iz budžeta i mnoga druga. Davno je ustanovljeno da ni jedan tržišni mehanizam ne funkcioniše u skladu sa idealnim pretpostavkama savršene konkurencije. Zbog toga se javlja potreba za djelovanjem javnog sektora kroz smanjenje ili eliminisanje negativnih efekata koji mogu nastati u ekonomiji jedne države. Država, odnosno javni sektor je, zbog svojih mnogobrojnih ekonomskih aktivnosti, neizostavan dio privrednog procesa. Ona svojom aktivnošću utiče na privredna kretanja i investicije, igra značajnu ulogu u raspodjeli i preraspodjeli dohotka i društvenog bogatstva, čime doprinosi nastajanju, raspodjeli i upotrebi domaćeg proizvoda. Prisustvo javnog

⁶⁹ Samuelson, P., A., Nordhaus, W., D., Mandel, M., J., 2000, Ekonomija, XV izdanje, Mate, Zagreb, str. 31

sektora u određenoj privredi determinisano je potrebom za uspostavljanjem pravnog poretka, obezbjeđenjem javnih dobara, stabilnosti, postojanjem problema eksternalija, kao i sprovođenjem politike raspodjele dohotka i imovine. Dakle, evidentna je uloga javnog sektora u okvirima cjelokupne privredne aktivnosti jer pored svega navedenog njegova zadaća je i da obezbjeđuje socijalnu sigurnost, zdravstvene i obrazovne usluge, vodi brigu o bezbjednosti, a javnim rashodima, prihodima i porezima utiče na usmjeravanje ponašanja privatnog sektora. Također, kroz različite instrumente fiskalne i monetarne politike kao što su razne poreske obaveze, domaća i inostrana zaduživanja, javni sektor u nerazvijenim zemljama angažuje privrednu snagu i pojavljuje se kao glavni izvor za finansiranje privrednih investicija. Disciplinovanim sprovođenjem monetarne i fiskalne politike javni sektor će biti u mogućnosti da podstiče dugoročni ekonomski rast, produktivnost i zaposlenost. Konačno, javni sektor je jedan od značajnih sektora u razvoju svake privrede jer djeluje u onim segmentima za koje privatni sektor nema interesovanje u smislu isplativosti investiranja.

LITERATURA

1. Bašić, M., 1998, BH ekonomija u kliničkoj smrti, UG Hijarus Zenica i Planjax Tešanj
2. Bašić, M., 2004, Ekonomija javnog sektora, Ekonomski fakultet Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo
3. Bašić, M., 2005, Ekonomija BiH, Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo
4. Kostadinović, S., 2005, Upravljanje javnim sektorom, BK, Beograd
5. Luković, V., 2008, Ekonomija javnog sektora, Javne finansije, Visoka strukovna škola za preduzetništvo, Beograd
6. Musgrave, R., 1973, Teorija javnih finansija, Naučna knjiga Beograd, Beograd
7. Popović, D., 1997, Nauka o porezima i poreska pravo, Budapest i Savremena administracija, Beograd
8. Samuelson, P., A., Nordhaus, W., D., Mandel, M., J., 2000, Ekonomija, XV izdanje, Mate, Zagreb
9. Stiglitz, J., 2004, Ekonomija javnog sektora, Ekonomski fakultet, Beograd
10. Todaro, P., M., Smith, S., C., 2006, Ekonomski razvoj, Šahinpašić, Sarajevo